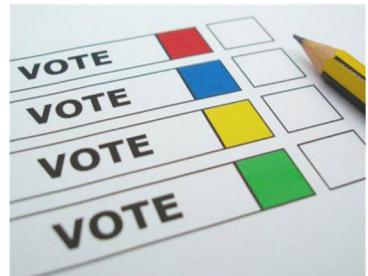

鄱ลไม่ใช้มติมหาชน

ตามจริงค่า “鄱ล” ถูกคนบางกลุ่มหรือแม้แต่นักวิชาการบางคนให้คำแปลที่ไม่ถูกต้อง โดยแบ่งกันไปว่า เป็น “สาสารณมติ” “มติมหาชน” หรือบางคนไปไกลกาว่านั้นถึงกับบอกว่าเป็น “การสำรวจประชาชนติ” ซึ่งคำเหล่านี้เป็น การแปลที่ไม่ถูกต้อง เพราะ “ผลสำรวจจาก鄱ล” เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจของกลุ่มประชากรเป้าหมาย ซึ่งมีความ คลาดเคลื่อนเกิดขึ้นได้ทุกขั้นตอนในการทำ鄱ล ตั้งแต่การตั้งหัวข้อเรื่องหรือ ประเด็นที่สำรวจ การกำหนดวัตถุประสงค์ การสร้างแบบสอบถาม การกำหนด ประชากรเป้าหมายและขอบเขตในการศึกษา การกำหนดขนาดตัวอย่าง กระบวนการเลือกตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดเตรียมข้อมูลเพื่อ ประเมินผล การประเมินผลข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการตีความผลสำรวจ เพื่อเขียนรายงานสรุป

ขั้นตอนที่กล่าวมาทั้งหมดมีโอกาสเกิดความคลาดเคลื่อนและอคติ (bias) ขึ้นได้ เช่น นักทำ鄱ลอาจตั้งหัวข้อ เรื่อง “ประชาชนคิดอย่างไรต่อผลงานรัฐบาลทักษิณ” การตั้งหัวข้อเช่นนี้ไม่ถูกต้อง เพราะไม่มีความชัดเจนว่า “ประชาชน” ในที่นี่ครอบคลุมถึงใคร ที่ใดบ้าง ผลที่ตามมาก็คือ คนที่อ่านผลสำรวจจาก鄱ลนี้ก็จะเข้าใจคลาดเคลื่อนไปต่าง ๆ นานาว่า เป็นประชาชนที่รับประเทศหรือเฉพาะพื้นที่ ผู้เขียนจึงขอเสนอการตั้งหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้ “ประชาชนคิดอย่างไรต่อผลงาน ของรัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร : กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชนใน 20 จังหวัดทั่วประเทศไทย” จะเห็นได้ว่า การตั้งหัวข้อดังกล่าวเน้นรายละเอียดท่อนความคลาดเคลื่อนไปได้ค่อนข้างมากโดยที่เดียว เพราะชัดเจนว่าประชาชนในที่นี่ ครอบคลุมใคร และขอบเขตของการศึกษาอยู่ที่ใด

ควรเน้นถ่องมาพิจารณาความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการสร้างแบบสอบถามที่มีอคติ และชี้นำโดยจำกัดให้ คนตอบไปในทิศทางที่นักทำ鄱ลต้องการ เช่น ถามว่าท่านพอใจระดับใดต่อผลงานของรัฐบาลในเมืองกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งละ ๑ ล้านบาท มีตัวเลือกให้ผู้ตอบว่า “พอใจ ไม่ค่อยพอใจ ไม่พอใจ” จะเห็นว่าตัวเลือก ones ถูกออกแบบและตั้งค่ามาอย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้นเวลาสรุป ถ้าสรุปผลโดยนำเอา “ไม่ค่อยพอใจ” กับ “ไม่พอใจ” ไป รวมกันอีก ก็จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนอย่างมาก ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขคือ ต้องมีตัวเลือกที่สร้างความสมดุล ในคำตอบอย่างไม่ kone เอียง โดยควรมีตัวเลือกใหม่ดังนี้ “พอใจ ค่อนข้างพอใจ ไม่ค่อยพอใจ ไม่พอใจ” และนัก ออกแบบแบบสอบถามควรเพิ่มไปอีกหนึ่งตัวเลือกคือ “ไม่มีความเห็น” ผลที่ตามมาก็คือผู้ตอบพอใจหรือไม่พอใจมีตัวเลือก ที่สมดุล และผู้ตอบบางคนที่ไม่มีข้อมูลเพียงพออาจเลือกระบุไปว่ายังไม่มีความเห็น

ประเด็นสำคัญที่ต้องระวังสำหรับนักทำ鄱ลคือกระบวนการเลือกตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่าง ซึ่งทั้งสองขั้นตอนนี้เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนหรืออคติไม่หลีกเลี่ยง ตลอดจนส่งผลให้ผลสำรวจที่ได้ ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงอย่างมาก การทำ鄱ลในขั้นตอนนี้จึงต้องการ “นักสถิติ” (statistician) หรือ “นักสุ่มตัวอย่าง” (sampler) มาช่วยในการคิดคำนวนขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม และเลือกตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรเป้าหมาย ทั้งนี้ค่อนส่วนมากใช้ว่าต้องเก็บตัวอย่างเป็นจำนวนมาก鄱ลจึงจะน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นความเข้าใจผิด เนื่องจากตัวอย่าง จำนวนมากเพียงอย่างเดียวกลับจะสร้างความผิดพลาดในผลสำรวจ ตัวอย่างเมื่อ ๖๐ ปีที่แล้วในประเทศสหรัฐอเมริกา

นักการเมืองอุกมาเรียกร้องให้ทำโพล โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนให้มาก ๆ มีสำนักโพลแห่งหนึ่งเกิดบ้าจ์ทำตาม เก็บตัวอย่างมากถึง ๑๐ ล้านคน ผลปรากฏว่าข้อมูลทำนายผลการเลือกตั้งผิดพลาดอย่างมากมาย ในขณะที่สำนักโพลอื่น ๆ เก็บเพียง ๑ พันกว่าตัวอย่างเท่านั้น

คำถามที่ตามมาคือทำไมสำนักโพลที่เก็บตัวอย่างเพียงพันกว่าตัวอย่างจึงถูกต้องเที่ยงตรงมากกว่าสำนักโพลที่เก็บเป็นล้าน ๆ คน คำตอบก็คือการกำหนดขนาดตัวอย่างจำเป็นต้องสอดคล้องกับกระบวนการเลือกตัวอย่าง (process of sample selection) ด้วย ซึ่งต้องอาศัยการคำนวณด้วยสูตรทางสถิติ และถ้ามีการเลือกตัวอย่างหลายช่วง ขั้น (multistage sampling) ก็จะเป็นต้องคำนึงถึงค่าผลกระทบ (design effect) จากการเลือกตัวอย่างด้วย มีฉะนั้น ความคลาดเคลื่อนก็จะเกิดขึ้นตามมาอีกมากมายเช่นกัน

ขั้นตอนสำคัญในการทำโพลก็ประการหนึ่งที่น่าพิจารณาคือการเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) เมื่อว่าสำนักสถิติ จะออกแบบการเลือกตัวอย่างและกำหนดขนาดตัวอย่างได้อย่างเหมาะสมเพียงไร แต่ถ้าในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลมีปัญหาก็จะทำให้ผลสำรวจนั้นผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงได้ เช่น ประการแรกพนักงานเก็บข้อมูลสร้างข้อมูลเท็จ หรือที่เรียกว่าร่างเทียนเขียน ประการที่สองประชาชนผู้เป็นตัวอย่างไม่ยอมตอบ (non-response) ประการที่สามพนักงานเก็บข้อมูลไม่สามารถติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างได้ (non-contact) ซึ่งนักวิจัยและนักสถิติจะต้องนำปัญหาเหล่านี้มาพิจารณาและควบคุม มิให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของข้อมูลผลสำรวจได้

นอกจากนี้ ผู้เขียนขออภัยถึงความคลาดเคลื่อนที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากการสูญเสียตัวอย่าง (non-sampling errors) เช่น ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการลงทะเบียนข้อมูล การป้อนข้อมูล และการประมวลผลข้อมูลที่เกิดความผิดพลาด ขึ้นและส่งผลทำให้ผลสำรวจผิดเพี้ยนไปได้

ด้วยเหตุที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้เขียนหวังว่าคงจะมีเหตุผลเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนผู้อ่านผลโพลหรือได้ยินได้ฟังผลสำรวจต่าง ๆ herein ได้ว่า “ผลสำรวจจากโพลไม่ใช่ติมชาติ” แต่เป็นเพียงข้อมูลประเภทหนึ่งที่ผู้อ่านหรือผู้พูดเห็นต้องมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ถ้าจะเชื่อถือควรนำผลสำรวจจากโพลไปประกอบกับแหล่งข้อมูลตามความเป็นจริงด้านนี้ ๆ ด้วย โดยจะถืออยู่เสมอว่าผลโพลไม่ใช่กรรมการตัดสินใจข้าด และนักทำโพลเองก็ต้องไม่ให้นำหนักกับผลโพลเป็นเสมือน “คำพิพากษา”

ด้วยเหตุนี้ผลสำรวจที่นักทำโพลได้มาจากการทำสำรวจจึงเป็นเพียงภาพปราศทางสังคม (social phenomena) ไม่ใช่ “ความเป็นจริงทางสังคม” (social reality) เพราะปรัชญาของความเป็นจริงคือ “ความเป็นจริงคืออะไร เป็นสิ่งที่ไม่มีใครรู้ได้” (reality is unknown) อย่างไรก็ตามประชาชนก็ไม่ควรปฏิเสธหรือมองข้ามผลสำรวจ จากโพลโดยสิ้นเชิง เพราะโพลเองก็มีประโยชน์ในฐานะที่สำรวจมาจากตัวอย่าง (sample survey) ซึ่งถ้ามีกระบวนการเลือกตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรเป้าหมายและมีการควบคุมคุณภาพการสำรวจอย่างดี ผลสำรวจจากตัวอย่างก็จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่ามหาศาลต่อสังคมและประเทศ เพราะผู้มีอำนาจในการบริหารราชการ แห่งนั้นพึงผลสำรวจความรู้สึกของประชาชนบ้าง ก็ยังดีกว่าตัดสินใจอ้างอิงตามอารมณ์หรือความรู้สึกของคนเพียงไม่กี่คน

ด้วยความและด้วยเจตนา: วรากรรณ สามไกเศศ. “ผลสำรวจจากโพลคือ ‘มติมหาชน’ ?”. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันพุธที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๓.